

І. Є. СЕМЕНЕНКО (ст. викладач)

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Статтю присвячено обґрунтуванню необхідності підвищення продуктивності самостійної роботи іноземних студентів. Обґрунтовується важливість застосування програми підвищення продуктивності самостійної роботи у педагогічній практиці викладачів, які працюють з іноземними студентами, необхідність її впровадження на пропедевтичному етапі технології педагогічного супроводу фахової підготовки. У статті розглядаються специфіка фахової підготовки іноземних студентів, самостійна робота як вид навчальної діяльності, запропоновані складові пропедевтичної програми підвищення продуктивності самостійної роботи іноземних студентів, звертається увага на те, чого повинен навчитися студент у процесі самостійної діяльності. Далі у статті висвітлюються етапи самостійної роботи, чинники її успішності, виховне значення, рівні самостійної роботи. Особлива увага приділяється аспектам організації самостійної роботи у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: вища освіта, іноземні студенти, фахова підготовка, самостійна робота, педагогічний супровід.

Сенс сучасної освіти виявляється у сформованості професійно-компетентного фахівця, у максимальному розкритті творчого потенціалу кожної особистості у сучасній соціокультурній ситуації.

Інтернаціоналізація вищої освіти, яка виражається у збільшенні кількості іноземних студентів, є однією з провідних тенденцій її розвитку. Проблема створення особливих умов для майбутніх іноземних фахівців є актуальною на державному рівні, оскільки підготовка таких фахівців має геополітичну, соціальну та економічну значущість.

Такою особливою умовою може бути педагогічний супровід фахової підготовки іноземних студентів з урахуванням національно-культурних особливостей, базової освіти і рівня мовної підготовки. Технологія цього супроводу містить наступні етапи: пропедевтичний, діагностико-адаптаційний, мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-процесуальний, оцінно-корекційний. У межах цього дослідження нас буде цікавити пропедевтичний етап технології педагогічного супроводу, метою якого є підготовка учасників супроводу до взаємодії: викладач мовної підготовки – викладачі фахових дисциплін. Саме викладачі мовної підготовки, що володіють полікультурною компетенцією та знаннями щодо створення психолого-педагогічних та соціальних умов для розвитку особистості іноземних студентів, їхнього успішного навчання та професійної ідентифікації, повинні створити програму підвищення продуктивності самостійної роботи іноземних студентів. Впровадження цієї програми може бути запропоновано саме на пропедевтичному етапі технології педагогічного супроводу фахової підготовки іноземних студентів. Специфіка фахової підготовки разом з наступністю (врахування попереднього досвіду), поетапним ознайомленням студента-першокурсника зі змістом фахової діяльності; міжпредметною координацією дисциплін загальноосвітнього циклу з урахуванням індивідуальних знань; диференційованим підходом до навчального процесу з боку ВНЗ до навчання іноземних студентів; взаємодією викладачів фахових дисциплін з викладачами мовної підготовки для створення нового навчального матеріалу, що сприятиме комфортному засвоєнню навчальної інформації; полікультурною компетентністю викладацького складу містить необхідність надання студентам-іноземцям знань, які дозволятимуть їм набувати умінь самостійної роботи.

Самостійна робота розглядається нами як вид навчальної діяльності, що здійснюється студентами без контакту з викладачем або керований викладачем опосередковано через спеціальні навчальні матеріали; невід'ємний обов'язковий чинник процесу навчання. Цей чинник передбачає насамперед індивідуальну роботу студентів відповідно з установкою викладача або підручника, програми навчання [4].

Таким чином, у сучасній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, що здійснюється без втручання, але під керівництвом викладача, а з іншого -

як засіб залучення студентів у самостійну пізнавальну діяльність, формування у них методів організації такої діяльності[5].

Аналіз останніх досліджень. У сучасній психолого-педагогічній літературі концепт «самостійна робота» активно висвітлюється в загально-дидактичних, психологічних, організаційно-діяльних та методичних аспектах організації самостійної роботи студентів в традиційній освітній моделі такими дослідниками як Л.Г. Вяткін, М.Г. Гарунов, Б.П. Єсіпов, Р.Н. Зотков, І.Я. Лернер, М.І. Махмутов, Є.Д. Петрова, Н.А. Половникова, П.І. Підкасистий, І.Б. Соколова, Л.В. Шатуновський та іншими. Наукові доробки І.О. Зимньої, Л.О. Кандибовича, М.І. Казакова та інших підтверджують, що усталена практика організації самостійної роботи студентів у ВНЗ не завжди відповідає належною мірою сучасним вимогам [3, с.17].

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Самостійна робота, її планування, організаційні форми і методи, а також система відстеження результатів не повною мірою досліджені в педагогічній теорії в контексті модернізації освіти, зокрема у процесі фахової підготовки.

Мета статті: дослідження ролі самостійної роботи іноземних студентів у процесі фахової підготовки.

Основна частина. Особливо значуща проблема організації самостійної роботи у навчанні іноземних студентів, де вона виявляється необхідним методом їхнього навчання.

Особливу увагу слід приділяти організації самостійної роботи студентів перших курсів, тому що входження в нові умови роботи передбачає зміну раніше сформованих стереотипів життя і діяльності. Студент повинен адаптуватися до нових умов і вимог навчання у ВНЗ. У нього повинен сформуватися деякий комплекс нових умінь: вміння слухати і записувати лекції, конспектувати першоджерела, самостійно організувати щоденні поза аудиторні заняття, користуватися науковою бібліотекою, швидко знаходити джерела інформації.

Адаптація іноземних студентів – це ще і адаптація до нового мовного, соціокультурного та навчального середовища; формування стійкого позитивного ставлення до майбутньої професії, подолання «мовного бар'єру», посилення почуття академічної рівноправності.

У рамках дослідження Моргуновоє Н.С. [1], метою якого був розгляд окремих сторін організації самостійної роботи студентами першого курсу, студентам були запропоновані такі питання: яку загальну кількість часу першокурсники витрачають на самостійну позааудиторну роботу і наскільки стабільним є режим цієї роботи. Отримані результати характеризують особливості режиму самостійних занять першокурсників і свідчать про необхідність спеціальної, систематичної роботи з ознайомлення студентів із гігієнічними основами правильної організації режиму праці та відпочинку, з критеріями, що необхідно враховувати у виборі конкретного варіанту режиму. Така робота повинна здійснюватися усіма викладачами, а організація цієї роботи і розробка програми, спрямованої на підвищення продуктивності самостійної роботи, покладається на викладача мовної підготовки в діаді викладач - викладач.

Програма підвищення продуктивності самостійної роботи, запропонована на пропедевтичному етапі технології педагогічного супроводу викладачам, які працюють з іноземними студентами містить: формування у студентів самосвідомості, самооцінки, позитивного ставлення до навчальної діяльності; формування вміння активного навчання, ефективного розподілу часу, моніторингу та оцінки свого академічного зростання, активного слухання і конспектування, активного читання, засвоєння предметного змісту в контексті конкретних дисциплін, написання письмових робіт, пошуку, відбіру, обробки та оцінювання інформації; формування готовності до тестів та іспитів; освоєння технік, які поліпшують запам'ятовування.

Відповідно до нормативних документів з активізації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів посилення ролі самостійної роботи студентів у процесі проведення різних видів навчальних занять передбачає, що в процесі самостійної діяльності студент повинен навчитися виділяти пізнавальні завдання, вибирати способи їх вирішення, виконувати операції контролю за правильністю рішення поставленого завдання, удосконалювати навички реалізації теоретичних знань. Безпосередня організація самостійної роботи студентів перебігає в два етапи. Перший етап - це період початкової організації, що вимагає від викладача безпосередньої участі в діяльності студентів. Другий етап - період самоорганізації, коли безпосередня участь викладача у процесі самостійного формування знань студентів не потрібна.

Успішність самостійної роботи визначається ступенем підготовленості студента. Самостійна робота передбачає максимальну активність студентів у таких аспектах як організація розумової праці та пошук інформації. Психологічні передумови розвитку самостійності студентів полягають у їхніх успіхах в навчанні, позитивному ставленні до навчання, зацікавленості та захопленості дисципліною.

Вагомим чинником стає розуміння щодо навичок і досвіду творчої діяльності, набуття яких детермінується коректною організацією самостійної роботи.

Самостійна робота є складовою частиною навчальної роботи і має метою закріплення і поглиблення отриманих знань і навичок, пошук і придбання нових знань, а також виконання навчальних завдань, підготовку до майбутніх занять, заліків та іспитів.

Результатом самостійної роботи стає не тільки оволодіння кожною дисципліною, але й формування навичок самостійної роботи взагалі, в усіх видах діяльності: навчальній, науковій, професійній, здатності приймати на себе відповідальність щодо самостійного вирішення проблеми, знаходження конструктивного рішення, виходу із кризової ситуації. Самостійна робота завершує завдання всіх видів навчальної роботи та має виховне значення, оскільки вона формує самостійність не тільки як сукупність умінь і навичок, а також як важливу рису характеру в структурі особистості сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Співвідношення часу аудиторної і самостійної роботи становить 1: 3,5, що визначається величезним дидактичним потенціалом цього виду навчальної діяльності студентів. Самостійна робота містить відтворюючі і творчі процеси в діяльності студента. Залежно від цього розрізняють три рівні самостійної діяльності студентів: репродуктивний (тренувальний); реконструктивний; творчий, пошуковий [5].

Самостійна робота виконується студентами на різних етапах процесу навчання: під час отримання нових знань, їх закріпленні, повторенні та перевірці. Систематичне зменшення безпосередньої допомоги викладача стає засобом підвищення творчої активності студентів.

Активізація творчої активності студентів забезпечується такими аспектами організації самостійної роботи у процесі фахової підготовки іноземних студентів:

- зміна спрямованості педагогічних цілей на саморозвиток і продуктивну самореалізацію особистості студента; спільний (викладач і студент) перерозподіл цілей і змісту самостійної роботи студента, що враховує індивідуальні особливості студента як суб'єкта пізнання і предметної діяльності;
- зміна спрямованості самостійної діяльності на інтелектуальну автономність студента з орієнтацією на «активно сконструйоване знання», пов'язане з власними інтересами студента, раніше отриманими знаннями, наявним досвідом;
- зміна у відборі змісту з використанням альтернативних джерел інформації, в тому числі і на іноземних мовах, враховуючи міжпредметну інтеграцію знань і прихований досвід студента;
- створення інноваційних надпредметних програм, ознайомлення студентів із стратегіями активного навчання, ефективними прийомами і методами роботи з інформацією; навчання вмінню критично оцінювати інформаційну цінність альтернативних джерел інформації;
- зміна характеру взаємодії викладача та студента, орієнтованої на активне включення студента в планування, реалізацію самостійної навчальної діяльності та її моніторинг і рефлексію; організація зворотного зв'язку на всіх етапах організації самостійної роботи студента;
- зміна характеру взаємодії студентів при виконанні самостійної групової проектною діяльності та організації зворотного зв'язку і взаємооцінки;
- зміна методичного забезпечення самостійної роботи за рахунок більш активного впровадження сучасних розвиваючих педагогічних технологій, адекватних навчальним цілям і пізнавальним здібностям студентів;
- використання інформаційних технологій як засобу підтримки самостійної роботи студентів;
- обов'язкове використання з самого початку навчання творчих форм самостійної роботи, адекватних можливостям конкретного етапу;
- зміна оцінки результатів самостійної роботи поєднанням кількісної та якісної оцінки досягнень;
- розрахунок трудомісткості самостійної роботи, організованої в активних методах, як для студента, так і для викладача [3, с.20-21].

Висновки. Навчально-виховний процес не матиме необхідного результату, якщо він буде відірваним від вирішення завдань особистісного та професійного зростання індивіда. Тому зусилля з формування та самоформування особистості студентів з перших днів навчання у виз. обов'язкові для того, щоб забезпечити високий рівень успішності та формування компонентів професійної підготовленості.

Згідно нової освітньої парадигми незалежно від спеціалізації і характеру роботи будь-який фахівець-початківець повинен володіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності свого профілю, досвідом творчої та дослідницької діяльності з рішення нових

проблем, соціально-оціночної діяльності. Цей досвід формуються саме в процесі самостійної роботи студентів. Посилення значення самостійної роботи на всіх етапах освітнього процесу у ВНЗ дозволить удосконалити процес підготовки іноземних фахівців і підвищити якість одержуваної ними освіти, що, у свою чергу, може підвищити привабливість українських вищих навчальних закладів і дати відчутний економічний ефект.

Список використаної літератури

1. Моргунова Н.С. Психологічні передумови організації самостійної роботи студентів. / Н.С. Моргунова, Т.Б. Хомуленко. – Харків: «Міськдрук», 20011.– 176 с.
2. Зимняя И.А. Гуманизация образования (состояние, проблемы, перспективы) / И.А. Зимняя // Гуманизация образования. – 1995. – № 2.
3. Левина Л.М. Инновационные аспекты самостоятельной работы студентов в контексте Болонского процесса и модернизации высшей школы / Л.М.Левина // Инновации в образовании. Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского.– 2010.– №6.– с. 17-22.
4. Резван О.О. Методика викладання в вищій школі: навчальний посібник для студентів ВНЗ/ О.О.Резван. - Х.: ХНАДУ, «Міськдрук», 2012.–152 С.
5. Педагогіка вищої школи / За ред. З. Н. Курлянд. – Київ: Знання, 2005.– 399 с.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2014

И. Е. Семененко

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Роль самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки иностранных студентов высших технических учебных заведений

Статья посвящена обоснованию необходимости повышения продуктивности самостоятельной работы иностранных студентов. Обосновывается важность внедрения программы повышения продуктивности самостоятельной работы в педагогическую практику преподавателей, работающих с иностранными студентами. Разъяснение этой программы должно происходить на пропедевтическом этапе технологии педагогического сопровождения профессиональной подготовки. В статье рассматривается специфика профессиональной подготовки иностранных студентов, самостоятельная работа как вид учебной деятельности, предложены составляющие пропедевтической программы повышения продуктивности самостоятельной работы иностранных студентов, обращается внимание на то, чему должен научиться студент в процессе самостоятельной деятельности. Далее в статье оговариваются этапы самостоятельной работы, показатели ее успешности, воспитательное значение, уровни самостоятельной работы. Особое внимание уделяется аспектам организации самостоятельной работы в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *высшее образование, иностранные студенты, профессиональная подготовка, самостоятельная работа, педагогическое сопровождение.*

I. Semenenko

Kharkiv National Automobile and Highway University

The role of self-studying in the process of professional training of foreign students in the higher educational technical establishments

The article is devoted to the substantiation of the necessity of application of propaedeutic program for the improvement of the performance of the independent work of foreign students in the teaching practice of teachers working with foreign students. The specifics of professional training of foreign students, self-studying as a form of learning activity is considered in the article; components of the propaedeutic program for the better performance of the independent work of foreign students are offered; special attention is drawn to what the student needs to learn in the process of independent activity. Furthermore the stages of self-studying, the factors of its success, the educational value, the levels of independent work are enlightened in the article. Particular attention is paid to the aspects of organization of self-studying in the process of vocational training, the specificity of which along with the succession (taking into account previous experience); gradual familiarization first-year students with the content of professional activities; interdisciplinary coordination of a comprehensive series of courses tailored to individual knowledge; differentiated approach of the universities to the learning process of foreign students; interaction of the teachers of professional disciplines with the teachers of language training for creation of new educational material that will facilitate a comfortable learning of new information; multicultural competence of teaching

staff includes the need of giving to the foreign students knowledge that will allow them to acquire the skills for the independent work.

Self-studying is regarded by us as a kind of training activities undertaken by students without contact with the teacher or the process controlled by the teacher indirectly through special training materials; an essential and mandatory factor of learning. The problem of self-studying is particularly significant in teaching foreign students, where it appears as a necessary method of their learning.

The educational process will not have the desired result if it is detached from the tasks of personal and professional growth of the individual.

Increasing of the importance of independent work in all phases of the educational process in universities would allow to improve the process of the training of foreign specialists and the quality of education they receive, which in turn may increase the attractiveness of Ukrainian higher educational institutions and to give tangible economic benefits.

Key words: *higher education, foreign students, professional training, self-studying, teaching support.*